

Türkiye Florası

Salvia blepharoclaena Labiatae - Lamiaceae/Balıbabagiller

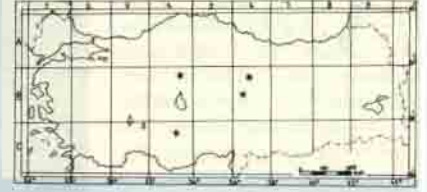
Adaçaylarının belki de en güzeli olan bu tür ilk olarak 1955 yılında Sivas'tan Huber-Morath tarafından toplanmış olup, 1957 yılında Hedge ve Huber-Morath bilim dünyasına tanıtmışlardır.

Bu bitki çok yıllık otsu olup tabanda odunsudur. Gövdeleri dik ve 10-30 cm boyundadır, sık salgılı tüylüdür. Yapraklar çoğunlukla tabanda toplanmıştır, parçalıdır, 3-5 çift teleksi yaprakçıklara sahiptir ve salgılı tüylüdür. Çiçekler çiçek sapı üzerinde dairesel olarak dizilmiştir ve her bir dairede 2-6 çiçek bulunur.

Çanak yaprakları birleşik huni şeklinde 20-24 mm boyundadır, yeşil veya mor renklidir, meyve zamanında çanak yap-

raklar daha da uzar. Taç yapraklar birleşik iki dudaklıdır, genellikle beyaz renk hakimdir, alt dudakta menekşe renkli damarlar vardır. Çiçekleri oldukça iri olup 40-50 mm kadardır.

Çiçeklenme zamanı haziran-temmuz aylarıdır. İç Anadolu'da yayılış gösteren ülkemize özgü endemik bir türdür. Sivas, Kırşehir, Nevşehir, Kayseri ve Karaman illerindeki bozkırlarda kalker ve serpantin anakayalarda 1000-1600 m ler arasında yetişmektedir. *Asphodeline globutera*, *Ebenus laguroides* var. *laguroides*, *Astragalus condensatus*, *Stipa ehrenbergiana*, *S. holosericea*, *Thymus kotschyanus*, *T. sipyleus*, *Silene nuncuponda* gibi bitkilerle birlikte yaşarlar.

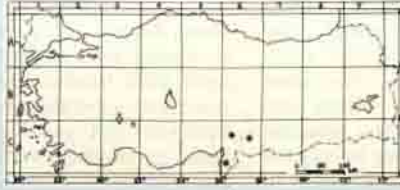
Bozkırlarda yetiştiği için aşırı otlama olduğu takdirde türün geleceği tehlikeye girebilir. İri gösterişli beyaz çiçeklere sahip oldukları için süs bitkisi olarak yetiştirilebilir. Aynı zamanda gövde ve yaprakları salgılı tüylü olduğu için güzel kokulu uçucu yağlara da sahiptirler.

Bu türün yakın akrabası yine ülkemize özgü olan *Salvia cadmica*'dir. *S. cadmica*'dan yaprak saplarının silli ve yaprakların uç segmentinin dikdörtgenimsi elips şeklinde olmasıyla kolayca ayrılır.

Salvia indica L. Labiatae - Lamiaceae/ Balıbabagiller

Bu tür 1753 yılında Linnaeus tarafından bilim dünyasına tanıtılmıştır. Çok yıllık otsu bitkilerdir. Gövde 1.5 m'ye kadar boyanabilir, üst kısımlarda dallıdır.

Gövdenin alt kısımları seyrek salgısız tüylü, üst kısımları ise salgılı tüylüdür. Yapraklar basit genişçe yumurta şeklindedir. Yaprak boyu 30 cm'ye, yaprak sapı da 10 cm'ye kadar çıkar. Gövde yaprakları sapsızdır. Çiçekler çiçek sapı üzerinde dairesel dizilmiştir ve her dairede 4-6 çiçek bulunur. Her bir çiçeğin sapı 2-4 mm ve dikdir. Çanak yap-

raklar çan şeklinde yaklaşık 10 mm boyunda sık salgılı tüylüdür. Taç yapraklar iki dudaklı olup yaklaşık 30 mm boyundadır. Üst dudak leylak, alt dudak koyu menekşe renginde ve kuvvetlice yandan basık, tüp beyaz ve kısadır. Çiçeklenme zamanı nisan-mayıs aylarıdır. Güneydoğu Anadolu, Amonastar ve Kahramanmaraş çevrelerinde 100-1500 m'ler arasında yayılış gösteren bu tür aynı zamanda Lübnan, Kuzey Irak ve Batı

İran'da da bulunur. Kalker kayalıklarda ve meşe açıklıklarında yetişen bu türün çiçekleri üç farklı renk içerdikleri için oldukça gösterişlidir. Ülkemizde yetişen hiçbir adaçayı türü ile akrabağı yoktur.

Salvia hypargeia Fisch. & Mey Labiatae/Lamiaceae- Balıbabagiller

Adaçayı olarak bilinen cinsin aromatik kokulu ve gösterişli bir türüdür. Bu tür ilk olarak 1849 yılında Kırşehir Kaman'dan Tchihatcheff tarafından toplanmış olup 1854 yılında bilim dünyasına tanıtılmıştır.

Çok yıllık küme halinde bulunan bir bitkidir. Gövdesi dik ve kuvvetlidir,

genellikle dalsızdır, 60 cm'ye kadar boyanabilir. Gövdenin alt kısımları yumuşak örümcek ağı şeklinde tüylü, üst kısımları ise salgılı tüylüdür. Yapraklar basit ve şeritsidir, genellikle tabanda toplanmıştır. Yaprakların üst kısmı yeşilimsi, alt kısmı beyaz yünsü tüylüdür. Yaprak kenarları hemen hemen düz olup 4-8 cm boyunda, 0.5-1 cm enindedir. Çiçek durumundaki her dairede 4-8 çiçek bulunur. Çiçeklerin sapları 2-3 mm ve hemen hemen dikdir. Çanak yapraklar

tüpsü olup çiçeklenmede yaklaşık 10 mm, meyvalanmada ise 12 mm'ye kadar çıkar, yünsü ve salgılı tüylüdür. Taç yapraklar yaklaşık 25 mm, mavimsi mardur, iki dudaklıdır, üst dudak orak şeklindedir.

Çiçeklenme zamanı haziran ve temmuz aylarıdır. İç Anadolu'da marnlı topraklar ile kıvılcım ve tarla kenarlarında 800-2000 m'ler arasında yayılış gösteren endemik bir türdür. Orta Anadolu bozkırlarında ve tarla açıklıklarında yaygın olarak bulunan bu tür *Helichrysum chionophilum*, *Salvia cryptantha*, *Galium incanum* ssp. *elativum*, *Thymus sipyleus*, *T. luicostomus*, *Campanula damboltiana*, *Asperula bornmuelleri* gibi türlerle birlikte bulunurlar. Ülkemize öz-

gü olan bu türün yayılış alanı geniş olduğundan şimdilik herhangi bir tehlike altında değildir. Çiçekleri gösterişli olduğu için peyzaj açısından İç Anadolu çevresinde kullanılabilir.

Bu tür ülkemizde, Gaziantep, Urfa, Diyarbakır, Mardin; ülkemiz dışında da Kuzey Irak ve Suriye'de yayılış gösteren *Salvia montbretii* Bentham türüne yakındır. Ancak *S. montbretii*'nin yaprakları daha geniş (1-2 cm) ve çanak yaprakları daha büyüktür (çiçeklenmede 15, meyvalanmada 18 cm).

Digitalis davisiana Heywood Scrophulariaceae/Sığırkuyruğugiller

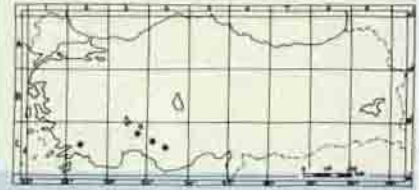

Yüksükotu diye bilinen bu cinsin iri sarı çiçekli gösterişli bir türüdür. Bu tür ilk olarak 1947 yılında Davis tarafından Alanya'nın kuzeyinden toplanmış olup 1949 yılında Heywood tarafından bilim dünyasına kazandırılmıştır.

Rizumlu çok yıllık otsu bir bitkidir. Gövde 30-70 cm, ince ve tüsüzdür. Gövdenin ortasında yer alan yapraklar şeritsiden mızraksiya kadar

değişir, 7-12x 1-1.8 cm kadardır, tüsüzdür. Yaprak kenarları küçük testere dişlidir. Çiçek durumu salkım şeklindedir, çiçekler seyrek dizilişlidir, çiçek saplarının gövde ile birleştiği yerlerde salgı tüyleri vardır. Çanak yaprakların lobları yumurtamsıdan dikdörtgenimsiyeye kadar değişir, ucu küttür, salgılı tüylüdür, 3-4 mm boyundadır. Taç yapraklar açık sarı renkli 28-41x 14-20 mm kadar olup çan şeklindedir.

Çiçeklenme zamanı haziran, temmuz ve ağustos aylarıdır. Orta ve Batı Akdeniz Bölgesi'nde ibrelî ormanların altında, 570-

1600 m'ler arasında kalker anakayaya sahip alanlarda yayılış gösteren ülkemize özgü endemik bir türdür. Çiçekleri iri olduğu için peyzaj açısından kullanılabilir. Şimdilik türün geleceği açısından bir tehlike yoktur. Bu tür Digitalis grandiflora'ya yakındır. Ancak D. grandiflora'nın yaprakları tüylü, çiçek durumu sık, çanak yapraklarının loblarının ucu sivridir.

Rhododendronungernii-OrmanGülü, Komar Ericaceae/Fundagiller

Bu Orman Gülü (Komar) türü ilk olarak Ungern-Sternberg tarafından Artvin'den toplanmış olup Trautvetter tarafından 1884 yılında bilim dünyasına tanıtılmıştır. Herdem yeşil ve kokulu olan bu orman gülü türü çalı veya küçük ağaç formunda olup 7 m'ye kadar boylanabilir. Genç gövdeler tüylüdür. Yaprakları basittir, yaprak sapı 1-1.5 cm kadardır, yaprak ayası ters yumurtamsı olup 7.5-19 x 3-4.8 cm'dir, alt yüzü beyaz tüylü üst yüzü yeşildir, derimsidir. Çiçek durumunda 12-24 çiçek bulunur, çiçek sapları 3-4 cm

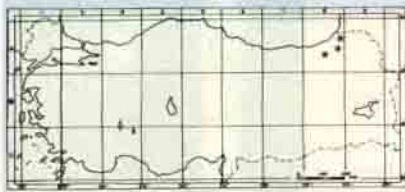
ve sık salgılı tüylüdür. Çanak yaprakların lobları 4-9 mm kadardır. Taç yaprakları beyazdan açık gül rengine kadar değişir, koyu damarlara sahiptir, huni veya çan şeklindedir.

Taç yaprakların ağız kısmı yaklaşık 3 cm çapındadır, dış kısmı seyrek salgılı tüylüdür, tüp yaklaşık 2 cm, lob 1.5-2 cm kadar, lobların uç kısmı yuvarlak veya hafifçe girintilidir. Erkek organ sayısı 10'dur. Yumurtalık sık salgılı ve salgısız tüylüdür. Meyvası kapsüldür ve kapsül boyu 1.2 cm kadardır. Çiçeklenme zamanı haziran,

temmuz ve ağustos aylarıdır. Artvin, Rize ve Gürcistan'ın dağlık kesimlerinde yayılış gösteren bu tür Ladin (Picea orientalis), Kayın (Fagus orientalis) ve diğer orman gülleri ile

birlikte bölgede oldukça güzel topluluklar oluştururlar. Derin ve organik maddelere zengin toprakları tercih eden bu tür, 850-2200 m'ler arasında Artvin ve Rize'nin dağlık kesimlerinde yetişmekte olup reka-

bete dayanıklıdır. Güzel kokulu çiçeklere sahip oldukları için Karadeniz Bölgesi'nde peyzaj yönünden değerlendirilebilir. Zehirli bitkiler olduklarından arılar bu bitkilerden deli bal yapar.

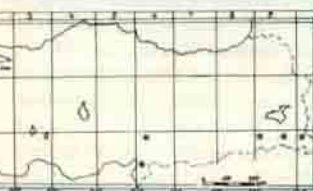

Iris kirkwoodii Chaudhary Iridaceae/Süsengiller

Bu tür ilk olarak 1972 yılında Kirkwood ve Chaudhary tarafından Batı Suriye'den toplanmıştır. Aynı yıl Chaudhary tarafından diğer toplayıcı Kirkwood'in ismine izafeten bilim dünyasına tanıtılmıştır.

Bitki çok yıllık, rizumlu 50-60 cm boyundadır. Yapraklar 6-7 adet olup genişliği 0.5-0.8 cm kadardır. Çiçek saplarını saran yaprakçıklar 6-12 cm kadardır.

Bu bitkilerde çanak ve taç yaprak ayırımı yoktur. Oldukça gösterişli çiçeklere sahiptirler. Çiçek altı parçadan oluşmuştur ve belirgin şekilde koyu mor veya menekşe rengindedir. Aynı zamanda mavi ve be-

yarık zemin üzerinde koyu benekler vardır.

Çiçeklenme zamanı nisan-mayıs aylarıdır. Batı Suriye, Amanoslar, Hatay ve Kahramanmaraş çevrelerinde kalker kayalık alanlarda, 750-1700 m'ler arasında yayılış gösteren bu tür, iri ve gösterişli çiçekleriyle peyzaj açısından son derece önemlidir.

Genellikle gösterişli çiçekleriyle dik-kati çeken süsenler park, bahçe ve me-

zarlıklarda çokca kullanılmaktadır. Ancak bu tür yaygın olmadığı için kullanılmamaktadır. Rizumlu oldukları için yetiştirilmesi de kolay olan bu türün peyzaja kazandırılması durumunda aranan bir süsen olacağı şüphesizdir.

Güneybatı Anadolu ve Kuzey Irak'ta yayılış gösteren Iris gatesii Foster türü ile yakın akrabalığı vardır. Ancak I. gatesii'den mor renkli, kuvvetlice damarlı ve benekli çiçekleri ile kolayca ayrılır. I. gatesii'de çiçekler küçük benekli ve krem renklidir.

H.Duman

Kaynak:
Davis, P.H. (ed.) Flora of Turkey and the East Aegean Islands, vol.6, 7, 8, Edinburgh University Press, Edinburgh, 1978-1984.

